

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія з педагогічної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« 01 » _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

для студентів

спеціальності	014 Середня освіта
освітньо-професійної програми	Фізична культура
освітньо-професійний ступінь	фаховий молодший бакалавр

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Ідентифікаційний код 02136554	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма №	<u>0828/21</u>
<u>СШ</u> (підпис)	(прізвище, ініціали)
« »	20 <u>21</u> р.

Київ – 2021

Розробник:

Доценко Альона Олександрівна, викладач циклової комісії з педагогічної освіти Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

Доценко Альона Олександрівна, викладач циклової комісії з педагогічної освіти Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії з педагогічної освіти

Протокол від 28 серпня 2021 р. № 1

Голова циклової комісії Альона ДОЦЕНКО

Робочу програму перевірено

04 вересня 2021 р.

Заступник директора з навчально-методичної роботи Зоя ГЕЙХМАН

Заступник директора з навчальної роботи Яніна КАРЛІНСЬКА

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни		
	денна форма навчання		
Вид дисципліни	обов'язкова		
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська		
Загальний обсяг кредитів/годин	7,5/225		
Курс	2, 3		
Семестр	3-й, 4-й, 5-й		
Кількість змістових модулів з розподілом:	3-й семестр	4-й семестр	5 й семестр
	2/60	3/90	2/75
Обсяг кредитів	2	3	2,5
Обсяг годин, в тому числі:	60	90	75
Аудиторні	28	42	36
Модульний контроль	4	6	4
Семестровий контроль	-	-	-
Самостійна робота	28	42	5
Підготовка і складання підсумкового контролю			30
Форма семестрового контролю	-	-	Іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – сприяти освоєнню студентами основ професійної діяльності майбутнього вчителя відповідно до державних та європейських стандартів, потреб суспільства; розроблення на цій основі підходів щодо удосконалення системи формування психолого-педагогічної готовності молодших спеціалістів до викладацької та науково-педагогічної діяльності.

Завдання курсу:

- аналіз закономірностей функціонування системи освіти і її складових (навчально-виховний процес, управління, вчитель, учень тощо);
- ознайомлення з інноваційними технологіями, формами організації, методами, засобами навчання, принципами навчання, з контролем за навчальною діяльністю учнів початкової школи;
- прогнозування перспектив розвитку освіти в Україні в контексті інтеграції у європейський освітній простір;
- сприяння формуванню здатності майбутнього фахівця здійснювати перехід від предметного викладання до дитиноцентризму.

Дисципліна «Педагогіка» як обов'язковий компонент освітньо-професійної програми, забезпечує оволодіння студентами загальними, фаховими та предметними компетентностями.

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
Загальні компетентності		
ЗК-1	Здатність діяти етично, соціально, відповідально та свідомо.	Модуль 1-7
ЗК-2	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	Модуль 1-7
ЗК-6	Здатність розуміти сутність і соціальну значущість майбутньої професії, вміння працювати у команді.	Модуль 1-7
Фахові компетентності		
ФК-10	Здатність проводити різноманітні рухливі ігри з дітьми дошкільного і шкільного віку.	Модуль 3 Модуль 4 Модуль 5
ФК-11	Здатність аналізувати психологічний стан учнів під час занять фізичною культурою і спортом.	Модуль 5
ФК-12	Здатність здійснювати навчання, виховання та соціалізацію учнів у сфері фізичної культури і спорту, застосовуючи різні педагогічні методи та прийоми.	Модуль 1-7
ФК-13	Здатність дбайливо ставитися до здоров'я учнів та власного	Модуль 3 Модуль 4

	здоров`я в процесі освітньої діяльності.	Модуль 5 Модуль 6 Модуль 7
Предметні компетентності		
	готовність застосовувати засоби, прийоми, технології навчання щодо мотивації та стимулювання суб'єктів педагогічного процесу;	Модуль 1-7
	здатність визначати цілі (стратегічні, тактичні, оперативні), планувати процеси для досягнення бажаних результатів, планувати діяльність суб'єктів педагогічного процесу;	Модуль 1-7
	здатність організовувати процеси, створювати умови для досягнення бажаних результатів	Модуль 1-7
	здатність добирати доцільні методи, форми, засоби педагогічної діяльності;	Модуль 1-7
	розробляти методичне забезпечення педагогічного процесу;	Модуль 1-7
	здатність до організації та проведення досліджень (теоретичних, практичних), пошукової роботи, наукового аналізу й узагальнення власного педагогічного досвіду;	Модуль 1-7
	здатність до переосмислення процесів, результатів, засобів їх досягнення; визначення шляхів покращення якості процесів та результатів;	Модуль 1-7
	здатність застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розроблення й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри;	Модуль 1-7
	застосування інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності та повсякденному житті, раціональне використання комп'ютера й комп'ютерних засобів при розв'язуванні задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням та обміном;	Модуль 1-7
	будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів ІКТ.	Модуль 1-7

3. Результати навчання за дисципліною

В результаті вивчення дисципліни студенти:

- Вміє спілкуватися українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіє фаховою термінологією та дотримується етики ділового спілкування (ПРН-1)
- Розуміє сутність і соціальну значущість майбутньої професії, вміє працювати у команді (ПРН-5).
- Здійснює навчання руховим навичкам та сприяє розвитку рухових якостей, застосовуючи різні форми організації занять фізичними вправами (ПРН-6).
- Знає та розуміє сутність, принципи, методи, форми та організацію процесу навчання і виховання учнів(ПРН-14).
- Аналізує психічні процеси, стани та здоров'я учнів під час занять фізичною культурою і спортом (ПРН-15).
- володіють знаннями щодо закономірностей становлення педагогіки;
- знають основні складові та напрями сучасних педагогічних досліджень;
- знають зміст основних педагогічних категорій (освіта, розвиток, навчання, виховання);
- знають методи аналізу ефективності педагогічного управління
- володіють знаннями щодо процесу формування особистості школяра;
- знають форми і методи організації навчально-виховної роботи з дітьми різних вікових груп;
- знають принципи організації різних дитячих об'єднань та керівництво ними;
- володіють знаннями щодо позакласної та виховної роботи.
- налагоджують стосунки з батьками учнів, вести педагогічну пропаганду, домагаючись єдності виховних впливів школи, позашкільних установ, сім'ї та громадськості;
- сприяють самовихованню, самоосвіті та саморозвитку учнів;
- аналізують, узагальнюють і використовують передовий педагогічний досвід і досягнення психолого-педагогічної науки.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт					
	усього	Аудиторна:				
		Лекції	Семін.	Практ.	підсумк контр	Сам.р.
3-й семестр						
Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки.						
Тема 1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.	4	2				2
Тема 2. Історичні етапи розвитку педагогіки.	8	2	2			4
Тема 3. Система педагогічних наук. Система освіти в Україні.	8	4				4
Тема 4. Методи науково-педагогічних досліджень.	8	2	2			4
Модульна контрольна робота	2					
*Разом за змістовим модулем	30	10	4			14
Змістовий модуль 2. Сутність, зміст процесу навчання						
Тема 1. Предмет і основні поняття дидактики.	8	2	2			4
Тема 2. Зміст освіти.	12	4	2			6
Тема 3. Суть процесу навчання.	8	2	2			4
Модульна контрольна робота	2					
*Разом за змістовим модулем	30	8	6			14
*Разом за 3 семестр	60	18	10			28
4-й семестр						
Змістовий модуль 3. Принципи, методи та форми організації навчання.						
Тема 1. Методи навчання.	6	2				4
Тема 2. Поняття про закономірності, принципи та правила навчання.	8	2	2			4
Тема 3. Форми організації навчання.	6	2	2			2
Тема 4. Сутність і функції контролю, перевірки і оцінки знань.	6	2				4
Модульна контрольна робота	2					
*Разом за змістовим модулем	28	8	4			14
Змістовий модуль 4. Сутність процесу виховання.						
Тема 1. Сутність та особливості процесу виховання.	6	2				4
Тема 2. Методи і форми виховання.	8	2	2			4

Тема 3. Формування основ наукового світогляду.	4	2				2
Тема 4. Напрямки виховання.	8	2	2			4
Модульна контрольна робота	2					
*Разом за змістовим модулем	28	8	4			14
Змістовий модуль 5. Особливості виховного процесу.						
Тема 1. Виховання учнівського колективу.	6	2	2			2
Тема 2. Робота класного керівника.	10	4	2			4
Тема 3. Сімейне виховання. Форми зв'язку школи і сім'ї.	8	4				4
Тема 4. Виховна робота з педагогічно- занедбаними дітьми.	8	2	2			4
Модульна контрольна робота	2					
*Разом за змістовим модулем	34	12	6			14
*Разом за 4 семестр	90	28	14			42
Усього годин (3-й, 4-й семестри)	150	46	24			70
5-й семестр						
Змістовий модуль 6. Внутрішкільне управління.						
Тема 1. Сутність, мета і принципи управління освітою.	7	4	2			1
Тема 2. Керівництво навчально-виховною роботою школи.	5	2	2			1
Тема 3. Планування роботи в школі та особливості її контролю.	7	4	2			1
Модульна контрольна робота	2					
*Разом за змістовим модулем	21	10	6			3
Змістовий модуль 7. Школознавство						
Тема 1. Методична робота з учителями	7	4	2			1
Тема 2. Передовий педагогічний досвід та система роботи з ним	3	2				1
Тема 3. Нові тенденції в розвитку освіти й виховання в Україні.	6	4	2			
Тема 4. Інноваційні педагогічні технології на зламі тисячоліть	6	4	2			
Модульна контрольна робота	2					
*Разом за змістовим модулем	24	14	6			2
Підготовка і складання підсумкового контролю	30				30	
*Разом за 5 семестр	75	24	12		30	5

* з урахуванням модульного контролю

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки.

Тема 1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.

Виникнення і становлення педагогічної професії. Роль учителя у суспільному розвитку. Функції педагога. Видатні вчителі минулого та сьогодення. Специфіка педагогічної діяльності. Компоненти педагогічної діяльності. Види педагогічної діяльності. Групи педагогічних завдань. Компоненти практичної педагогічної діяльності.

Основні поняття теми: педагог, учитель, вихователь, функції педагога, якості педагога, педагогічна діяльність, компоненти педагогічної діяльності

Основна література 1,4

Додаткова література 2

Тема 2. Історичні етапи розвитку педагогіки.

Етапи розвитку педагогіки. Погляди різних учених на об'єкт і предмет педагогіки. Комплексний характер науки про виховання людини. Основні поняття і категорії педагогіки. Становлення і розвиток дидактики.

Основні поняття теми: галузі педагогіки, об'єкт і предмет педагогіки, “Велика дидактика” Я.Л. Коменського, педагогіка як система, поняття і категорії педагогіки.

Основна література 5,6

Додаткова література 2

Семінарське заняття 1. Видатні вчителі минулого та сьогодення.

Тема 3. Система педагогічних наук. Система освіти в Україні.

Освіта як основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Мета освіти. Засади, на яких ґрунтується освіта в Україні: гуманізм, демократія, національна свідомість, взаємоповага між націями і народами. Система освіти в Україні: навчальні заклади, наукові, науково-методичні і методичні установи, науково-виробничі підприємства, державні і місцеві органи управління освітою та самоврядування в галузі освіти.

Основні поняття теми: освіта, система освіти, принципи освіти, структура освіти, освітні рівні, освітньо-кваліфікаційні рівні, наукові ступені, вчені звання, інновації в освіті.

Основна література 1,5,6

Додаткова література 2,3

Тема 4. Методи науково-педагогічних досліджень.

Методологія педагогіки. Методи науково-педагогічних досліджень: теоретичні (опис, порівняння, історичний аналіз, моделювання, узагальнення, ідеалізація); емпіричні (спостереження, бесіда, анкетування, тестування, вивчення продуктів діяльності, експеримент), методи математичної статистики.

Основні поняття теми: наукове дослідження, методологія науки, методологічні засади педагогіки, методи науково-педагогічного дослідження, етапи науково-педагогічного дослідження.

Основна література 1,4,5

Додаткова література 4,5

Семінарське заняття 2. Етапи педагогічного дослідження

Змістовий модуль 2. Сутність, зміст процесу навчання

Тема 1. Предмет і основні поняття дидактики.

Предмет дидактики. Виникнення і розвиток дидактики. Відомі педагогічно-дидакти минулого і сучасності Гуманістична концепція та особистісно-орієнтований підхід як методологічна основа дидактики. Функції і завдання дидактики. Об'єкт і предмет дидактики. Галузі дидактики. Взаємозв'язок дидактики з іншими науками та окремими методиками викладання.

Основні поняття теми: навчання, освіта, самоосвіта, викладання, учіння, мета, завдання, принципи, форми, методи, прийоми, засоби, результати навчання.

Основна література 5,6

Додаткова література 1,2,3

Семінарське заняття 1. Сучасний педагогічний процес.

Тема 2. Зміст освіти.

Зміст освіти. Види освіти. Концепція 12-річної загальноосвітньої школи. Нормативні документи. Загальна характеристика навчальної програми (за фахом). Навчально-методична література. Характеристика підручників і посібників. Функції сучасного підручника.

Основні поняття теми: нормативні документи, навчальна програма, нормативні документи, навчально-методична література.

Основна література 1,2,6

Додаткова література 1,2

Семінарське заняття 2. Зміст освіти в сучасній школі

Тема 3. Суть процесу навчання.

Навчання як підсистема цілісного педагогічного процесу. Сутність процесу навчання. Структура навчання, її компоненти. Гносеологічні основи процесу навчання. Характеристика навчання як цілісної системи. Компоненти процесу навчання. Основні функції процесу навчання. Цілі навчання.

Основні поняття теми: пізнавальний інтерес, мотивація учіння, принципи навчання.

Основна література 1,2,5,6

Додаткова література 1,2,5

Семінарське заняття 3. Співвідношення закономірностей, принципів і правил дидактики.

Змістовий модуль 3. Принципи, методи та форми організації навчання.

Тема 1. Методи навчання. Класифікація методів навчання. Характеристика

методів.

Поняття про метод навчання. Історія розвитку методів навчання. Прийом навчання як елемент методу. Метод як багатофакторне явище. Класифікація методів навчання.

Основні поняття теми: метод навчання, прийом навчання, засіб навчання.

Основна література 5,6

Додаткова література 1,2,3

Тема 2. Поняття про закономірності, принципи та правила навчання.

Сутність закономірностей навчання, їх характеристика. Принципи навчання, їх характеристика. Взаємозв'язок компонентів процесу навчання. Характеристика правил навчання.

Основні поняття теми: закономірності навчання, принципи навчання, правила навчання.

Основна література 1,4

Додаткова література 1,2

Семінарське заняття 1. Навчання як спосіб організації педагогічного процесу.

Тема 3. Форми організації навчання.

Форми організації навчання, їх становлення, характеристика. Загальні форми організації навчання. Спеціальні форми організації навчання: урок, семінар, лекція, консультація, факультатив, домашнє завдання, додаткове заняття, залік, екзамен.

Основні поняття теми: форма організації навчання, система навчання, урок, етапи уроку, види навчальної роботи, позаурочна діяльність.

Основна література 4,5

Додаткова література 4,5

Семінарське заняття 2. Форми організації навчального процесу.

Тема 4. Сутність і функції контролю, перевірки і оцінки знань.

Функції перевірки і оцінювання знань, умінь і навичок. Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Види перевірки і оцінки знань. Форми та методи перевірки і оцінки знань, вмінь, навичок учнів. Оцінки і оціночні судження. Критерії оцінювання ЗУН

Основні поняття теми: поточна перевірка, тематична перевірка, підсумкова перевірка, оцінка

Основна література 1,6

Додаткова література 1,3

Змістовий модуль 4. Сутність процесу виховання

Тема 1. Сутність та особливості процесу виховання. Мета і завдання виховання.

Суть процесу виховання. Процес виховання як система. Особливості виховного процесу Закономірності та принципи виховання. Мета і завдання

виховання в сучасній школі. Механізми становлення особистості. Школи гуманістичного виховання. Самовиховання учнів.

Основні поняття теми: формування особистості, соціалізація особистості, виховання, етапи процесу виховання.

Основна література 4,5

Додаткова література 7,14

Тема 2. Методи і форми виховання.

Поняття форм виховної роботи. Організаційні форми виховної роботи. Характеристика основних форм виховної роботи.

Основні поняття теми: бесіда, лекція, диспут, приклад, вимога, громадська думка, змагання, заохочення, покарання.

Основна література 4,6

Додаткова література 13,14

Семінарське заняття 1. Організаційні форми виховної роботи

Тема 3. Формування основ наукового світогляду.

Формування основ національного і наукового світогляду. Поняття про світогляд та його основні риси. Етапи формування основ світогляду молодших школярів у процесі навчання і позакласної роботи.

Основні поняття теми: погляди, переконання, ідеал, світогляд, науковий світогляд, функції світогляду.

Основна література 4,5,6

Додаткова література 1,2,3

Тема 4. Напрямки виховання.

Основні напрями виховання. Розумове виховання: завдання, шляхи, засоби, методи; види мислення. Формування наукового світогляду. Моральне виховання: завдання, зміст, шляхи, засоби. Виховання моральної свідомості та громадянської відповідальності, національної гідності та менталітету, дисциплінованості.

Основні поняття теми: розумове виховання, патріотичне виховання, інтернаціональне виховання, статеве виховання, екологічне трудове виховання, естетичне виховання, фізичне виховання.

Основна література 1,4,5,6

Додаткова література 13,14

Семінарське заняття 2. Основні напрями виховання.

Змістовий модуль 5. Особливості виховного процесу.

Тема 1. Виховання учнівського колективу.

Поняття «колектив» і його значення. Види і структура колективу. Динаміка розвитку колективу.

Шляхи згуртування колективу. Педагогічне керівництво колективом.

Основні поняття теми: колектив, ознаки колективу, функції колективу, особистість в колективі.

Основна література 4,6

Додаткова література 13,14

Семінарське заняття 1. Формування учнівського колективу та його вплив на особистість.

Тема 2. Робота класного керівника.

Робота класного керівника. Виховання учнівського колективу. Органи самоврядування. Педагогічне спілкування: особливості, характеристика, стадії.

Основні поняття теми: класний керівник, виховна діяльність класного керівника, учнівський колектив, позитивні якості класного керівника.

Основна література 1,2

Додаткова література 13,14

Семінарське заняття 2. Діяльність класного керівника. Робота з батьками

Тема 3. Сімейне виховання. Форми зв'язку школи і сім'ї.

Становлення та розвиток сім'ї як суспільного інституту. Традиційні шляхи сімейного виховання в Україні як педагогічна система.

Основні поняття теми: сім'я, школа, взаємодія, освітній процес, виховання.

Основна література 1,2

Додаткова література 13,14

Тема 4. Виховна робота з педагогічно занедбаними дітьми.

Соціально-педагогічні умови появи важковиховуваних дітей. Основні принципи, шляхи й засоби перевиховання педагогічно занедбаних дітей. Етапи роботи з перевиховання педагогічно занедбаних "важких" дітей. Загальнопедагогічні чинники у процесі перевиховання педагогічно занедбаних дітей.

Основні поняття теми: «важкі» діти, принципи перевиховання, важковиховувані діти.

Основна література 1,2

Додаткова література 13,14

Семінарське заняття 3. Виховна робота з педагогічно занедбаними дітьми.

Змістовий модуль 6. Внутрішкільне управління.

Тема 1. Сутність, мета і принципи управління освітою.

Наукова організація праці в школі. Педагогічна етика керівника школи. Директор та його заступники. Педагогічна рада школи.

Основні поняття теми: демократичність, гласність, регіональність, педагогічна етика, педагогічна рада.

Основна література 1,2

Додаткова література 7,13,14

Семінарське заняття 1. Управління в галузі освіти.

Тема 2. Керівництво навчально-виховною роботою школи.

Педагогічна рада і навчально-виховний процес у загальноосвітній школі. Система педагогічного контролю. Система роботи по підвищенню кваліфікації вчителів.

Основні поняття теми: директор, заступники директора, аналіз, планування, організація, контроль, регулювання, координування, соціально-психологічний мікроклімат колективу.

Основна література 1,4,5

Додаткова література 1,2,7

Семінарське заняття 2. Керівництво навчально-виховним процесом

Тема 3. Планування роботи в школі та особливості її контролю.

Принципи планування роботи школи. Перспективне планування. Річне планування. Поточне планування. Розклад уроків.

Основні поняття теми: управління, функції управління, перспективне планування, розклад уроків.

Основна література 1,2

Додаткова література 2,3,4

Семінарське заняття 3. Планування і облік роботи в школі.

Змістовий модуль 7. Школотзнавство.

Тема 1. Методична робота з учителями.

Значення методичної роботи з учителями та її суть. Наукові основи організації методичної роботи. Організація методичної роботи на діагностичній основі. Традиційні та нетрадиційні форми методичної роботи. Передовий досвід використання активних форм методичної роботи.

Основні поняття теми: методична робота, традиційні форми роботи, нетрадиційні форми роботи.

Основна література 4,6

Додаткова література 13,14

Семінарське заняття 1. Значення методичної роботи з учителями

Тема 2. Передовий педагогічний досвід та система роботи з ним.

Педагогічний досвід як єдність теорії і практики. Види педагогічного досвіду. Загальні критерії передового педагогічного досвіду. Система роботи з передовим педагогічним досвідом. Управління процесом упровадження передового педагогічного досвіду.

Основні поняття теми: теорія, практика, педагогічний досвід.

Основна література 3,6

Додаткова література 9,10

Тема 3. Нові тенденції розвитку освіти й виховання в Україні.

Найзначніші показники кризового стану виховання молоді. Реформування освіти в Україні на різних рівнях. Зміна мети та кінцевих результатів виховання. Вимірювання ступеня гармонійності розвитку учнів.

Основні поняття теми: виховання молоді, реформування, освіта.

Основна література 3,7

Додаткова література 6,10

Семінарське заняття 2. Тенденції розвитку освіти й виховання в Україні.

Тема 4. Інноваційні педагогічні технології на зламі тисячоліть

Визначення педагогічної інновації та педагогічної технології; перелік інновацій. Нові технології навчання та виховання. Суть, передумови та етапи становлення системи розвивального навчання. Методи навчання: традиції і новації. Порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності.

Основні поняття теми: інновації, педагогічні технології.

Основна література 2,7

Додаткова література 11,12

Семінарське заняття 3. Особливості педагогічної інновації та педагогічної технології.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Таблиця 3

Види діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4		Модуль 5		Модуль 6		Модуль 7	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій												5	5	7	7
Відвідування семінарських занять												3	3	3	3
Робота на семінарському занятті	12	4	12	3	12	3	12	3	12	4	12	3	30	3	30
Виконання завдань для самостійної роботи			12						12			1	5	1	5
Виконання модульної роботи	12	1	12	1	12	1	12	1	12	1	12	1	25	1	25
Разом	-	-	12	-	12	-	12	-	12	-	12	-	68	-	70
Максимальна кількість балів	12											138			
Розрахунок коефіцієнта	-											2,3 (Іспит)			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії його оцінювання

Зміст самостійної роботи студентів має таку структуру:

1. Опрацювати зміст тем за літературою.
2. Відповісти на питання до семінарського заняття.
3. Виконати завдання (оцінюється в 5 балів – модуль 6,7).

Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки.

Тема 1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.

Охарактеризувати діяльність сучасного вчителя нової української школи

Тема 2. Історичні етапи розвитку педагогіки.

Історичні етапи розвитку педагогіки

Визначні педагоги та їх внесок у розвиток педагогіки

Тема 3. Система педагогічних наук. Система освіти в Україні.

Зміст освіти відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти.

Тема 4. Методи науково-педагогічних досліджень.

Структура науково-педагогічного дослідження

Методи науково-педагогічних досліджень

Змістовий модуль 2. Сутність, зміст процесу навчання

Тема 1. Предмет і основні поняття дидактики.

Категорії дидактики

Сутність навчання, його методологічна основа.

Тема 2. Зміст освіти.

Склад і структура змісту освіти

Тема 3. Суть процесу навчання.

Етапи засвоєння знань

Змістовий модуль 3. Принципи, методи та форми організації навчання.

Тема 1. Методи навчання. Класифікація методів навчання. Характеристика методів.

Методи навчання. Інновації у навчанні.

Тема 2. Поняття про закономірності, принципи та правила навчання.

Закономірності, принципи та правила навчання.

Тема 3. Форми організації навчання.

Різноманітність форм організації навчання в сучасній українській школі

Тема 4. Сутність і функції контролю, перевірки і оцінки знань.

Змістовий модуль 4. Сутність процесу виховання

Тема 1. Сутність та особливості процесу виховання. Мета і завдання виховання.

Сутність та особливості процесу виховання. Мета і завдання виховання.

Тема 2. Методи і форми виховання.

Основні положення щодо методики виховання, визначені у книгах В.

Сухомлинського «Серце віддаю дітям», «Як виховати справжню людину».

Тема 3. Формування основ наукового світогляду.

Етапи формування наукового світогляду

Тема 4. Напрямки виховання.

Виховання на цінностях

Змістовий модуль 5. Особливості виховного процесу.

Тема 1. Виховання учнівського колективу.

Виховання особистості в колективі

Тема 2. Робота класного керівника.

Види діяльності класного керівника

Тема 3. Сімейне виховання. Форми зв'язку школи і сім'ї.

Робота з батьками, громадами.

Тема 4. Виховна робота з педагогічно занедбаними дітьми.

Роль вчителя у виховній роботі з педагогічно занедбаними дітьми.

Змістовий модуль 6. Внутрішкільне управління.

Тема 1. Сутність, мета і принципи управління освітою.

Сутність, мета і принципи управління освітою відповідно до Концепції нової української школи.

Тема 1. Керівництво навчально-виховною роботою школи.

Принципи системи управління.

Тема 2. Планування роботи в школі та особливості її контролю.

Особливості внутрішкільного контролю.

Змістовий модуль 7. Школознавство.

Тема 1. Методична робота з учителями.

Передовий досвід використання активних форм методичної роботи.

Тема 2. Передовий педагогічний досвід та система роботи з ним.

Управління процесом упровадження передового педагогічного досвіду.

Тема 3. Нові тенденції розвитку освіти й виховання в Україні.

Зміна мети та кінцевих результатів виховання.

Тема 4. Інноваційні педагогічні технології на зламі тисячоліть

Методи навчання: традиції і новації.

Загальні критерії оцінювання самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
3,4 семестри			
1.	Загальна характеристика педагогічної діяльності.	2	-
2.	Історичні етапи розвитку педагогіки.	4	-
3.	Система педагогічних наук. Система освіти в Україні.	4	-
4.	Методи науково-педагогічних досліджень.	4	-

5.	Предмет і основні поняття дидактики.	4	-
6.	Зміст освіти.	4	-
7.	Суть процесу навчання.	2	-
8.	Методи навчання. Класифікація методів навчання. Характеристика методів.	3	-
9.	Поняття про закономірності, принципи та правила навчання.	3	-
10.	Форми організації навчання.	3	-
11.	Сутність і функції контролю, перевірки і оцінки знань.	3	-
12.	Сутність та особливості процесу виховання. Мета і завдання виховання.	3	-
13.	Методи і форми виховання.	3	-
14.	Формування основ наукового світогляду.	4	-
15.	Напрямки виховання.	3	-
16.	Виховання учнівського колективу.	3	-
17.	Робота класного керівника.	3	-
18.	Сімейне виховання. Форми зв'язку школи і сім'ї.	3	-
19.	Виховна робота з педагогічно занедбанними дітьми.	4	-
20.	Сутність, мета і принципи управління освітою.	3	-
21.	Керівництво навчально-виховною роботою школи.	3	-
22.	Планування роботи в школі та особливості її контролю.	2	-
	Разом	70	-
5 семестр			
1	Тема 1. Методична робота з учителями.	1	-
2	Тема 2. Передовий педагогічний досвід та система роботи з ним.	1	
3	Тема 3. Нові тенденції розвитку освіти й виховання в Україні.	1	
4	Тема 4. Інноваційні педагогічні технології на зламі тисячоліть	2	
	Разом	5	

Критерії оцінювання самостійної роботи у 5 семестрі

Якісними критеріями оцінювання виконання самостійної роботи студентами є:

1. Повнота виконання завдання: елементарна, фрагментарна, повна, неповна.
2. Рівень самостійності студента: під керівництвом викладача, консультація викладача, самостійно.
3. Рівень сформованості навчально-інформаційних умінь (роботи з підручником, складання плану, конспекту, вміння користуватися бібліотекою, спостереження,

експеримент тощо).

4. Рівень сформованості навчально-інтелектуальних умінь (визначення понять, аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, абстрагування, вміння відповідати на запитання, вміння виконувати творчі завдання тощо).

5. Рівень сформованості фахових методичних умінь: низький (володіння умінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу); середній (володіння умінням вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань); достатній (уміння застосовувати набуті знання у стандартних практичних ситуаціях); високий (володіння умінням творчо-пошукової діяльності).

Таблиця 5

Рівень навчальних досягнень студентів	Оцінка	Критерії оцінювання самостійної роботи
Високий рівень	5	Завдання відзначається повнотою виконання без допомоги викладача. Студент самостійно вибирає інформаційні джерела; користується широким арсеналом засобів доказу своєї думки, вирішує складні проблемні завдання методичного характеру; аналізує та прогнозує педагогічні явища; уміє ставити та розв'язувати проблеми; володіє уміннями творчо-пошукової діяльності
Достатній рівень	4	Завдання відзначається неповнотою виконання без допомоги викладача. Студент критично ставиться до отриманої інформації; наводить аргументи; зіставляє, узагальнює, систематизує інформацію під керівництвом викладача; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних педагогічних ситуаціях
Середній рівень	3	Завдання відзначається неповнотою виконання за консультацією викладача. Студент застосовує запропонований вчителем спосіб отримання інформації з декількох джерел; має фрагментарні навички в роботі з підручником, науковими джерелами; має стійкі навички роботи з конспектом; аналізує навчальний матеріал, порівнює і робить висновки, самостійно володіє більшою частиною навчального матеріалу; вибирає відомі способи дій для виконання фахових методичних завдань
Початковий рівень	2	Завдання відзначається фрагментарністю виконання за консультацією викладача або під його керівництвом. Студент усвідомлює недостатній обсяг інформації; застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з одного джерела; має фрагментарні уявлення про роботу з науковим джерелом; демонструє розуміння отриманої інформації, розуміння висновків з певного питання; володіє умінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу. У студента відсутні сформовані уміння та навички
Низький	1	Завдання відзначається фрагментарністю виконання під керівництвом викладача. У студента не сформовані необхідні практичні уміння роботи. Більшість передбачених освітньою програмою навчальних завдань не виконано

6.2. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в тестовому вигляді після завершення лекційних і практичних занять. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

Критерії оцінювання

Бал	Критерії
12	Студент вирішив всі завдання абсолютно вірно і повно дав відповіді на питання як теоретичного, так і практичного характеру. Логічно і послідовно аргументував і виклав свою точку зору.
10-11	Студент вирішив завдання з 1 помилкою, відповідь на питання містить повне розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу, допущено 2-3 помилки при вирішенні практичних завдань.
8-9	Студент правильно і повно вирішив більшість, але не всі завдання, відповідь на запитання є не повністю аргументованою; допускає незначні неточності
5-7	Студент правильно вирішив половину завдань; думка викладена з порушенням логіки подання матеріалу. Студент правильно вирішив ситуацію, проте не зовсім слушно аргументує її, або враховує не всі, а деякі умови ситуації. Вирішує декілька завдань поверхнево.
3-4	Студент вирішив трохи менше половини завдань; може дати визначення поняття. Відповідь на запитання дає неповно і поверхнево.
1-2	Студент не вирішив більшість завдань або вирішив неправильно; відповідь на питання є неповними; неправильно обґрунтовує своє рішення.

6.3. Форми проведення семестрового контролю у 3-4 семестрі

Семестровий контроль з дисципліни проводиться відповідно до навчального плану, встановлені графіком навчального процесу.

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку після закінчення вивчення навчальної дисципліни.

Контроль навчальної діяльності студентів здійснюється за 12-бальною шкалою.

Шкала відповідності оцінок

Бали	Вимоги до знань, умінь і навичок студентів
12	мають системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальної програми, усвідомлено використовують їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміють самотійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самотійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення
11	мають гнучкі знання в межах вимог навчальної програми, аргументовано використовують їх у різних ситуаціях, уміють знаходити інформацію та

	аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми
10	мають повні, глибокі знання, здатні використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення
9	добре володіють вивченим матеріалом, застосовують знання в стандартних ситуаціях, уміють аналізувати й систематизувати інформацію, використовують загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією
8	застосовують вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагаються аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролюють власну діяльність. Відповіді їх логічні, хоч і мають неточності
7	правильно відтворюють навчальний матеріал, знають основоположні теорії і факти, вміють наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролюють власні навчальні дії
6	виявляють знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповіді їх правильні, але недостатньо осмислені. Вміють застосовувати знання при виконанні завдань за зразком
5	відтворюють основний навчальний матеріал, здатні з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило
4	з допомогою викладача відтворюють основний навчальний матеріал, можуть повторити за зразком певну операцію, дію
3	відтворюють частину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконують елементарні завдання
2	відтворюють незначну частину навчального матеріалу, мають нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
1	розрізняють об'єкти вивчення

6.4 Шкала відповідності оцінок у 3-4 семестрі

Оцінка за 12-ти бальною шкалою	Рейтингова оцінка	Оцінка за 100 - бальною шкалою
12	A	98-100
11	A	94-97
10	A	93-90
9	B	89-86
8	B	85-82
7	C	81-75
6	D	74-69
5	E	68-65
4	E	64-60
3	FX	59-35
2	F	34-20
1	F	19-1

6.5 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання у 5 семестрі

Модульний контроль проводиться в письмовій формі і містить 25 різних за формою тестів. За кожен правильну відповідь на одне тестове завдання виставляється 1 бал, за неправильну відповідь – 0 балів.

6.6.Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Форма контролю: іспит (5 семестр)

Форма проведення: письмова

Тривалість проведення: 2 год.

Максимальна кількість балів: 40 балів

Критерії оцінювання:

- тестування – завдання 1-4, що передбачають вибір одного варіанту відповіді, оцінюються в 1 бал (всього – 4 бали).
- практична частина – доповнення твердження – завдання 5-6 – 2 бали (всього – 4 бали);
- визначення поняття – завдання 7-8 – 4 бали (всього – 8 балів);
- відповідь на теоретичне питання – завдання 9-10 – 7 балів (всього – 14 балів);
- вирішення практичної ситуації – завдання 11 – 10 балів.

6.7 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Предмет і завдання педагогіки
2. Основні категорії педагогіки.
3. Структура педагогічної науки.
4. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
5. Стадії розвитку педагогіки: народна, духовна, світська.
6. Джерела розвитку педагогіки: педагогічна спадщина минулого, сучасні педагогічні дослідження, передовий педагогічний досвід.
7. Сутність науково-педагогічного дослідження: фундаментальні та прикладні педагогічні дослідження.
8. Методологія педагогіки.
9. Поняття методів педагогічного дослідження, їх класифікація.
10. Етапи педагогічного дослідження.
11. Роль виховання у розвитку особистості.
12. Роль діяльності у розвитку особистості.
13. Дидактика як галузь педагогіки: предмет і завдання дидактики, основні категорії.
14. Процес навчання: сутність, компоненти, рушійні сили, функції.
15. Поняття і сутність змісту освіти.
16. Державні стандарти загальноосвітньої підготовки учнів.
17. Характеристика навчальних планів загальноосвітньої школи.
18. Характеристика навчальних програм загальноосвітньої школи.

19. Поняття шкільного підручника.
20. Закони і закономірності навчання.
21. Принципи навчання.
22. Поняття про методи та прийоми навчання.
23. Характеристика засобів навчання.
24. Урок як основна форма організації навчання.
25. Підготовка вчителя до уроку.
26. Класифікація уроків за дидактичною метою.
27. Поняття нестандартного уроку.
28. Поняття моніторингу навчальних досягнень учнів.
29. Перевірка знань, умінь і навичок учнів.
30. Оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.
31. Рівні навчальних досягнень учнів.
32. Облік навчальної роботи учнів.
33. Мета та завдання виховання.
34. Процес виховання: сутність, компоненти, рушійні сили.
35. Закони, закономірності та принципи виховання.
36. Методи, прийоми і засоби виховання.
37. Методи формування свідомості особистості.
38. Методи стимулювання діяльності і поведінки.
39. Позакласна та позашкільна робота.
40. Форми виховної роботи.
41. Позашкільні навчально-виховні заклади, їх різновиди та напрями діяльності.
42. Поняття про колектив, його види
43. Сутність, ознаки, функції, структура дитячого колективу.
44. Стадії розвитку колективу.
45. Розвиток внутрішньо-колективних відносин як важливої умови формування морального досвіду школярів.
46. Завдання і функції класного керівника, його права і обов'язки.
47. Планування роботи класного керівника.
48. Вимоги до сучасного класного керівника.
49. Педагогічна система Я.А. Коменського.
50. Педагогічна спадщина К.Д. Ушинського та його послідовників
51. Педагогічна система А.С.Макаренка.
52. Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського.
53. Наукові основи управління загальноосвітнім навчальним закладом.
54. Керівництво загальноосвітнім навчальним закладом.
55. Мета і зміст методичної роботи в школі, її напрями .
56. Основні форми методичної роботи. Організація методичної роботи.
57. Атестація педагогічних кадрів.
58. Кваліфікаційна характеристика вчителя.
59. Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних кадрів..

6.8. Шкала відповідності оцінок.

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100- бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100	Відмінно
B	82-89	Дуже добре
C	75-81	Добре
D	69-74	Задовільно
E	60-68	Достатньо
FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу

7. Навчально-методична карта дисципліни «Педагогіка» (3 семестр)

Лекції –18 год., семінарські заняття –10 год. , модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 28 год.

Модулі	Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2			
Назва модуля	Загальні основи педагогіки.					Сутність, зміст процесу навчання			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Дати									
Теми лекцій	Загальна характеристика педагогічної діяльності.	Історичні етапи розвитку педагогіки.	Система педагогічних наук. Система освіти в Україні.	Система педагогічних наук. Система освіти в Україні.	Методи науково-педагогічних досліджень.	Предмет і основні поняття дидактики.	Зміст освіти	Зміст освіти	Суть процесу навчання
Теми семінарських занять		Видагні вчителі минулого та сьогодення.			Етапи педагогічного дослідження	Сучасний педагогічний процес.	Зміст освіти в сучасній школі		Співвідношення закономірностей, принципів і правил дидактики
Самостійна робота	Табл. 4	Табл. 4	Табл. 4		Табл. 4	Табл. 4	Табл. 4		Табл. 4
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (12 балів)					Модульна контрольна робота 2 (12 балів)			

Навчально-методична карта дисципліни «Педагогіка» (5 семестр)

Лекції –24 год., семінарські заняття –12 год., модульний контроль – 2 год., самостійна робота – 5 год.

Модулі	Змістовий модуль 6					Змістовий модуль 7						
Назва модуля	Внутрішкільне управління					Школознавство						
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Дати												
Теми лекцій	Виховна робота з педагогічно-зanedбанними дітьми	Виховна робота з педагогічно-зanedбанними дітьми	Керівництво навчально-виховною роботою школи	Планування роботи в школі та особливості її контролю	Планування роботи в школі та особливості її контролю	Методична робота з учителями.	Методична робота з учителями.	Передовий педагогічний досвід та система роботи з ним.	Нові тенденції розвитку освіти й виховання в Україні.	Нові тенденції розвитку освіти й виховання в Україні.	Інноваційні педагогічні технології на зламі тисячоліть	Інноваційні педагогічні технології на зламі тисячоліть
Теми семінарських занять	Управління в галузі освіти.		Керівництво навчально-виховним процесом	Планування і облік роботи в школі.		Значення методичної роботи з учителями	Характеристика передового педагогічного досвіду.	Тенденції розвитку освіти й виховання в Україні.		Етапи педагогічного дослідження		
Самостійна робота	Опрацювання переліку питань (5 балів)					Опрацювання переліку питань (5 балів)						
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)					Модульна контрольна робота 2 (25 балів)						

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова) література:

1. Волкова Н.П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – 4-те вид., стер. К. : Академвидав, 2012. – 616 с. – (Альма-матер)
2. Галузьяк В. М. Діагностичний інструментарій класного керівника : посібник / В. М. Галузьяк, І. Л. Холковська Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2012. – 191 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. М. Дичківська. – 2-ге вид. доп К. : Академвидав, 2012. – 352 с. – (Альма-матер)
4. Зайченко І.В. Педагогіка [Текст]: підручник / І.В.Зайченко. – 3-тє видання, перероблене та доповнене. – К.: Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
5. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Г. Кучерявий К. : Слово, 2014. – 440 с.
6. Пермяков О.А., Морозов В.В. Педагогіка [Текст]: Навч. посіб. / Пермяков О.А., Морозов В.В. — 3-тє вид., випр. і доп. — К., 2012. — 198 с.

Додаткова література:

7. Артемов Л.В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посіб. / Л. В. Артемова - К. : Кондор, 2012. – 272 с.
8. Барбашова І.А. Дидактика: навч. посібник для ст-тів ВНЗ / І.А. Барбашова. - 2-е видання. - Донецьк: Ландон-XXI, 2011. - 228с.
9. Бондар В. Технологізація підготовки фахівців в умовах впровадження державних стандартів освіти // Освіта і управління. - 2005. - Т.8. - №2.
10. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: завдання і ситуації. Практикум / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко; М-во освіти і науки України. - К.: Знання-Прес, 2007.
11. Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Лекції із загальної педагогіки: Навч. посібн. – 5-е видання – / С.М. Мартиненко, Л.Л. Хоружа; К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008.
12. Мазуха Д.С., Опанасенко Н.І. Педагогіка: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2005.
13. Макаренко А.С. Методи виховання // Твори: В 7 т.- Т. 5. - К.: Рад. Шк.,1954.
14. Малафік І.В. Педагогіка: навчально-методичний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / І.В.Малафік; М-во освіти і науки. -К.:«Кондор», 2009, - 213с.
15. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка [Текст]: навчальний посібник / Н.Є.Мойсеюк; М-во освіти і науки України. - Київ: 2009.- 655 с.
16. Ніколаєнко С.М. Стратегія розвитку освіти України: початок ХХІ століття. - К.: Знання, 2006.
17. Огнев'юк В.О., Фурман А.В. Принцип модульності в історії освіти. 4.1 [Текст]: навчальний посібник / Огнев'юк В.О., Фурман А.В. - УПКСКО; М-во освіти України. - К., 1996.
18. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / За ред. І.А.Зязюна, О.М.Пехоти. - К.:Вид-во А.С.К., 2003
19. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко; М-во освіти і науки України. - К.:Абрис, 2012.- 365с.
20. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу // Вибрані твори:В 5 т. - Т. 1. -К.:Рад.шк., 1976.
21. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості // Вибр. Твори: В 5 Т. - Т.1. - К.:Рад. шк., 1976.